

SCENARIUSZE ZAJĘĆ POŚWIĘCONYCH ZAGADNIENIOM DYSKRYMINACJI Kobiet

I. HISTORIA KOBIEC – HISTORIA DO NAPISANIA (historia, język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie).

1. Wprowadzenie – komentarz.

Idea główna zajęć w ramach sugerowanych powyżej przedmiotów szkolnych polega na przyjrzeniu się i analizie kilku typowych i przykładowych tekstów kultury europejskiej od czasów starożytnych po współczesność, które to teksty w sposób dobitny zaświadczałyby o braku „Historii kobiet” w historiografii europejskiej i dalej wyjaśniały przyczyny tego braku dla każdej z dużych epok. Zasadniczy nacisk spoczywa na fakcie wykluczenia kobiet, co przejawia się także w „opacznych i niezwykłych” formach jego opisu (np. komedia, mistyczne widzenia).

2. Cel zajęć.

Ponieważ zajęcia te mają być częścią edukacji w ramach regularnych przedmiotów szkolnych cele z natury będą wielowątkowe, nawiązując po części do wiadomości oraz umiejętności już przyswojonych na tych przedmiotach, po części skupiając się na głównym temacie lekcji (jednej bądź wielu, zależnie od czasu, jakim możemy dysponować); można je zatem podzielić na cele główne i poboczne.

Cele główne:

Uczeń powinien znać:

- obszary, przyczyny i mechanizmy wyłączenia kobiet w poszczególnych epokach, ilustrowane analizowanymi przypadkami.

Uczeń powinien umieć:

- analizować źródła w sposób selektywny, oparty o problem będący przedmiotem badania
- budować małe projekty badawcze.

Cele poboczne:

Uczeń powinien znać:

- główne ramy omawianych epok,
- techniki analizy tekstu typowego dla danej epoki.

Uczeń powinien umieć:

- rozpoznawać gatunki literackie i chwytły przez nie stosowane,
- relacjonować wyniki własnych projektów.

3. Środki i materiały dydaktyczne oraz pomocnicze.

A. Starożytność (Arystofanes i jego komedie: Bojomira, Tesmoforie, Sejm niewieści):

- W. Jaeger – „Pajdeja” – rozdział poświęcony Arystofanesowi,
- streszczenie trzech komedii Arystofanesa,
- mowa Praxagory z „Sejmu niewieściego” zaczynająca się od słów: „więcej są warte niż wy, mężczyźni, czego zaraz dowiodę. Po pierwsze piorą wełnę swoją całą(?) w ciepłej wodzie, zgodnie z obyczajem starożytnym; nigdy się to nie dokaże, byście zobaczyli je, jak odmieniają tę metodę. Gdybyż tylko Ateny trzymały się tego, gdybyż nie czerpały przyjemności z nieustannych nowinek, czyż ich szczęście nie byłoby zapewnione ...”.

B. Średniowiecze (Paweł z Tarsu, wielkie mistyczki):

- św. Paweł „List do Galatów” (3, 27 – 28): „ Wy wszyscy, którzy zostaliście ochrzczeni w Chrystusie, przyoblekliście się w Chrystusa. Nie ma już Żyda ani poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście czymś jednym w Chrystusie Jezusie”.

- św. Paweł „ Drugi List do Tymoteusza” (2, 11 – 15): „ Kobieta niechaj się uczy w cichości z całym poddaniem się. Nauczać zaś kobiecie nie pozwalam ani też przewodzić nad mężem, lecz chcę, by trwała w cichości. Albowiem Adam został pierwszy ukształtowany, potem – Ewa. I nie Adam został zwiedziony, lecz zwiedziona kobieta popadła w przestępstwo. Zbawiona zaś zostanie przez rodzenie dzieci; będą zbawione wszystkie, jeśli wytrwają w wierze i miłości, i uświęceniu – z umiarem”.

- życiorys Hildegardy von Bingen,

- R. Pernoud, Kobieta w czasach katedr, Warszawa 1990;

C. Nowożytność (Szekspir i Rozalinda):

- streszczenie i fragmenty „Jak wam się podoba” W. Szekspira;

D. Współczesność (Świat kobiety, Wysokie obcasy):

- egzemplarze tzw. pism kobiecych.

4. Metody:

- mini wykład-pogadanka,

- praca ucznia (indywidualna/grupowa) z tekstem,

- kierowana rozmowa (pytania i odpowiedzi) z klasą,

- projekt badawczy.

5. Tok lekcji:

a. Wprowadzenie w problem płci w historii, z podziałem na epoki,

b. Kobieta starożytności według Arystofanesa (przypomnienie teorii komedii i analiza mowy Praxagory),

c. Analiza tekstów Pawła z Tarsu,

d. Kariery kobiet Średniowiecza – analiza życiorysu Hildegardy von Bingen,

e. Szekspir i jego komedie – wprowadzenie,

f. „Jak wam się podoba” Szekspira – analiza treści,

g. Porównanie pism kobiecych,

h. Klasyfikacja wzajemnych relacji kulturowych kobiet i mężczyzn.

6. Komentarz i uwagi do zajęć.

Trwałym efektem zajęć winna być pewna wstępna rama klasyfikacyjna zachowań kobiet w kulturze: ukrycie, naśladowanie, przejęcie, rozszerzenie, przemianowanie, bunt, autonomizacja.

II. FEMINIZM – STRATEGIA EMANCYPACJI – MARY WOLLSTONECRAFT (edukacja filozoficzna – ścieżka międzyprzedmiotowa, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie, szkolny klub debat).

1. Wprowadzenie - komentarz.

Feminizm jest tak bardzo złożonym prądem kulturowym, że trzeba solidnej akademickiej erudycji, aby ogarnąć wszystkie jego wymiary i odnogi. Jednym ze sposobów na ominięcie pułapek tej erudycji jest sięgnięcie do sztandarowej postaci „matki-założycielki” tego ruchu, Mary Wollstonecraft. Można na jej przykładzie prześledzić wszystkie podstawowe i pierwotne idee feminizmu oraz jego intencje, choć pewnie niejedna ze współczesnych feministek uznałaby doktrynę oświeconej Angielki za ostoję męskiego konserwatyizmu. Z drugiej strony nawet dzisiaj niektóre poglądy Wollstonecraft uznane być mogą przez pewne środowiska za wysoce kontrowersyjne, co może kulminować w debacie.

2. Cel zajęć.

Uczeń powinien znać:

- biogram Wollstonecraft ze szczególnym uwzględnieniem tych elementów, które wskazują na jej pozycję emancypacyjną,

- główne wyznaczniki epoki Oświecenia,

- zasadnicze zręby doktryny feministycznej Wollstonecraft.

Uczeń powinien umieć:

- znajdować w tekście fragmenty i idee bezpośrednio odnoszące się do opisu kondycji kobiety,

- identyfikować zagadnienia kontrowersyjne,

- konstruować i przeprowadzać debatę.

3. Środki i materiały dydaktyczne oraz pomocnicze.

- życiorys Mary Wollstonecraft (dostępny w encyklopediach i witrynach internetowych);

- wypisy z „W obronie praw kobiet, z krytycznymi uwagami na tematy polityczne i moralne” Mary Wollstonecraft:

Wstęp: „Moja własna płeć, mam nadzieję, usprawiedliwi mnie, kiedy będę je (kobiety) traktować jak stworzenia rozumne, zamiast schlebiać ich pociągającym wdziękom i patrzeć na nie jakby tkwiły w stanie wiecznej dziecinności, niezdolne stać o własnych siłach. Z całą powagą pragnę pokazać, na czy polega prawdziwa godność i ludzkie szczęście – pragnę namówić kobiety, by spróbowały nabyć tężyzny zarówno umysłu jak i ciała, pragnę przekonać je, że owe miękkie sformułowania jak: podatność serca, delikatność uczuć, wykwintność smaku, są niemal synonimami epitetów słabości; i że te istnienia, które są jedynie

przedmiotami politowania oraz takiego rodzaju miłości, co jest z nazwy jego siostrą, staną się wkrótce przedmiotem lekceważenia.

Odrzucając zatem owe piękne niewieście sformułowania, jakimi mężczyźni posługują się protekcjonalnie, by złagodzić naszą niewolniczą zależność i mając w pogardzie ową słabowitą wykwinność umysłu, wysubtelnioną wrażliwość oraz słodką potulność obojczy, co mają być płciowymi cechami owego słabszego naczynia, pragnę pokazać, że wykwinność jest niższa od cnoty, że pierwszym celem godnej pochwały ambicji jest nabycie charakteru istoty ludzkiej, bez względu na różnicę płci i że wszystkie dalsze poglądy winny być odniesione do tego proberza.”

Rozdział IV – Spostrzeżenia dotyczące stanu degradacji, do jakiego kobieta jest doprowadzona na skutek różnych przyczyn: „Zachować osobiste piękno – oto chwała kobiety! Ich ciała i zdolności są skrępowane gorzej niż to czynią chińskie bandaże, a siedzący tryb życia, na który są skazane, gdy tymczasem chłopcy buszują na swobodzie, osłabia mięśnie i rozpręga nerwy. Co do uwag Rousseau, które odbijają się echem u kilku pisarzy, że przejawiają one w naturalny sposób, a to znaczy od samego urodzenia, niezależnie od wykształcenia, zamiłowanie do lalek, strojenia się i trajkotania, to są one tak smarkate, że nie zasługują na poważne odparcie. Że dziewczyna skazana na przesiadywanie godzinami i przysłuchiwanie się częściej gadaniu lichych piastunek, bądź uczestniczenie w toalecie swojej mamy, podejmie próbę włączenia się do rozmowy, jest po prawdzie bardzo naturalne; a że będzie naśladować swoją matkę i ciotki i znajdować przyjemność w przystrajaniu swej pozbawionej życia lalki jak one w przystrajaniu jej, biednego niewinnego dziecka, jest to bez wątpienia najbardziej naturalną tego konsekwencją. Bowiem nawet mężczyźni o największych zdolnościach rzadko mają dość siły, by wznieść się ponad otaczającą atmosferę; i jeśli stronica geniuszu zawsze ulega zamazaniu pod wpływem przesądów epoki, to pewne przyzwolenie winno być dane także płci, która jak królowie widzi rzeczy zawsze w fałszywym świetle.

W ten sposób owo zamiłowanie do stroju, tak widoczne u kobiet, może być łatwo wyjaśnione, bez zakładania, że to wynik pragnienia, by przypodobać się płci, od której zależą. Mówiąc krótko, absurd założenia, że dziewczynka jest z natury kokietką, i że pragnienie związane z popędem natury do rozmnażania gatunku winno się pojawić, zanim jeszcze niewłaściwe wychowanie, podgrzewając wyobraźnię, wywoła je przedwcześnie, jest tak nierozumne, że tak rozważny obserwator jak Rousseau nie uznałby go, gdyby nie zwykł przymuszać rozumu, by ustępował pragnieniu bycia wyjątkowym, a prawdę, by ustępowała zamiłowaniu do paradoksu.

Przypuszczalnie miałam sposobność obserwować więcej dziewczynek w dzieciństwie niż J.J. Rousseau. Ciągłe potrafię przywołać swoje własne odczucia, a i dalej rozglądam się dokoła siebie; i właśnie, tak daleka od jakiegokolwiek zgody z nim w poglądach na pierwszy poranek kobiecego charakteru, ośmielę się stwierdzić, że dziewczynka, której zapały nie zostały otamowane przez beczynność, czy też niewinność zepsuta przez fałszywy wstyd, stanie się zawsze urwisem, a lalka nigdy nie będzie budzić jej ciekawości, chyba że zakaz nie dopuszcza żadnego wyboru. Krótko mówiąc, dziewczynki i chłopcy bawiliby się ze sobą bez najmniejszej szkody, gdyby różnica płci nie została zaszczepiona na długo przedtem, zanim przyroda dokonuje tego zróżnicowania. Pójdę dalej i stwierdzę jako fakt bezdyskusyjny, że większości kobiet w zasięgu mojej obserwacji, które działały jak rozumne stworzenia, bądź wykazywały się mocą intelektu, przypadkowo pozwalano prowadzić się w sposób nieokiełznany, jakby niektóre z wykwinnych pomników płci pięknej to ujmowały.

Pragnę w kilku słowach podsumować to, co rzekłam, rzucam tu bowiem rękawicę i zaprzeczam istnieniu cnót typowych dla płci, skromności nie wyłączając. Dla mężczyzny i kobiety prawda, jeśli dobrze pojmuję znaczenie tego słowa, musi być ta sama; a przecież dla urojonego charakteru niewieściego, tak pięknie odmalowanego przez poetów i powieściopisarzy, domagających się ofiary z prawdy i szczerości, cnota staje się pojęciem względnym, bez żadnej innej podstawy niż użyteczność, o której to użyteczności mężczyźni uzurpują sobie prawo dowolnie wyrokować, nadając jej kształt wedle swej wygody.

Kobiety, dopuszczam, mogą mieć różne powinności do spełnienia; lecz są to ludzkie powinności, a zasady, które winny regulować ich wypełnianie, nalegam zdecydowanie, muszą być te same.

W połowie biegu życia, by kontynuować porównanie, mężczyźni, za młodych lat, są przygotowani do zawodu, i małżeństwo nie jest uznawane za ważny wyznacznik ich życia; gdy tymczasem kobiety, przeciwnie, nie mają żadnego innego wzorca, by wyostrzyć swoje zdolności. To nie jakieś zajęcie, rozległe plany czy też jakikolwiek ze śmiałych wzlotów ambicji pochłania ich uwagę; nie, ich myśli nie są zajęte wznoszeniem takich szlachetnych budowli. Aby dostąpić zaszczytów i dysponować swobodą przebiegania

od jednej przyjemności do drugiej, muszą wyjść korzystnie za mąż, i temu celowi jest poświęcony ich czas a ich osobyprostituowane w majestacie prawa. Mężczyzna, kiedy wchodzi w jakiś zawód, trzyma wzrok utkwiony w przyszłym pożytku (a umysł zdobywa wielką siłę dzięki ukierunkowaniu swych wszystkich wysiłków w tę jedną stronę) i, kiedy moc jest zajęć, przyjemność jest uznawana tylko za wypoczynek; gdy tymczasem kobiety poszukują przyjemności jako głównego celu istnienia. W rzeczy samej można rzec, że na skutek wychowania, jakie otrzymują od społeczeństwa, zamiłowanie do przyjemności rządzi nimi wszystkimi; czy znaczy to jednak, że płeć gnieździ się w ich duszach. Byłoby tak samo rozumnie twierdzić, że dworzanie we Francji, kiedy niszczycielski system despotyzmu ukształtował ich charaktery, nie byli ludźmi, ponieważ wolność, cnota i kultura zostały poświęcone na rzecz przyjemności i próżności, zgubnych namiętności, co raz zawładnęły całą tą rasą.

Powieści, muzyka, poezja i miłosa galanteria, wszystkie zwykle przedstawiać kobiety jako stworzenia uczuciowe, a charakter ich jest w ten sposób kształtowany w okresie, kiedy nabierają poloru, jedynego udoskonalenia, do jakiego są popychane przez swoją pozycję w społeczności. Ta nadto rozbuchana wrażliwość w naturalny sposób rozprzega inne władze umysłu i powstrzymuje intelekt przed nabyciem suwerenności, którą winien nabyć oraz uczynić rozumne stworzenie użytecznym dla innych i zadowolonym z własnego położenia; ćwiczenie bowiem w rozumnym pojmowaniu, wraz z postępem życia naprzód, jest jedyną wskazaną przez przyrodę metodą uspokojenia namiętności.”;

- podręcznik „Debaty szkolne” wyd. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości;
- materiały edukacyjne dotyczące sztuki debatowania: www.idebate.org;
- Rosemarie Putnam Tong – „Myśl feministyczna – wprowadzenie”.

4. Metody:

- mini wykład o feminizmie,
- analiza tekstu wypisów,
- przygotowanie debaty/praca w grupie-zespole debатовym,
- przeprowadzenie debaty.

5. Tok lekcji:

- wprowadzenie i definicje podstawowych pojęć myśli feministycznej,
- omówienie z uczniami życiorysu Mary Wollstonecraft,
- analiza w grupach wypisów z „W obronie praw kobiet, z krytycznymi uwagami na tematy polityczne i moralne” Mary Wollstonecraft i prezentacja wyników całej klasie,
- poszukiwanie oraz identyfikacja zagadnień kontrowersyjnych w tekście wypisów,
- przygotowanie debaty na jeden z kontrowersyjnych („dyskutowalnych”) tematów,
- przeprowadzenie debaty.

6. Komentarz i uwagi do zajęć.

Rozległa zawartość zajęć każe, jeśli to możliwe, zorganizować je w cyklu co najmniej dwóch godzin lekcyjnych; powstają wtedy dwa moduły: pierwszy bardziej erudycyjny, skoncentrowany raczej na wiedzy rzeczowej, oraz drugi, którego celem jest kształtowanie technik dyskusji. To ważne dlatego, że znaczna część tematyki podejmowana przez feminizm należy do „gorących” sporów współczesnych.

III. BAJKI, ZABAWY I WYLICZANKI DLA DZIEWCZYNEK I CHŁOPCÓW(język polski, wiedza o kulturze, wiedza o społeczeństwie).

1. Wprowadzenie - komentarz.

Przez wieki z całą pewnością „kącik dziecięcy” dla chłopców i dziewczynek wyglądał zupełnie inaczej (inne książki, inne zabawki, inne bibeloty, inne obrazki, inne kolory, itd.). Czy nadal jest tak samo? – warto zapytać o to same dzieci; one będą wiedziały to najlepiej.

2. Cel zajęć.

Cel zajęć jest dwutorowy: z jednej strony jest to zbadanie przez sam przedmiot badania (chłopcy i dziewczęta), czy społeczny styl ich kształtowania różni się według kryterium płci jak wcześniej, czy nie; po drugie zaszczepienie umiejętności autorefleksji i metodycznego opisu własnych osobniczych stylów życia.

3. Środki i materiały dydaktyczne oraz pomocnicze:

- zasady budowania ankiet,
- zasady interpretacji ankiet.

4. Metody:

- mini wykład,
- przygotowanie w grupach ankiet,
- grupowa prezentacja wyników i interpretacji ankiet na forum klasy.

5. Tok lekcji:

- wprowadzenie w problematykę dzieciństwa płci oraz zasad konstruowania ankiet,
- pisanie w grupach ankiet,
- ocena poprawności ankiet i przyjęcie jednego modelu,
- wypełnienie ankiety w ramach pracy domowej,
- interpretacja ankiet w grupach,
- praca-esej dotyczący interpretacji ankiet.

6. Komentarz i uwagi do zajęć.

Zajęcia mają być przede wszystkim demonstracją małej pracy badawczej z bieżącymi i palącymi problemami współczesności; stąd znikoma ilość materiałów gotowych z zewnątrz i nacisk na surowe dane, sposoby ich pozyskiwania i interpretacji.

IV. JUDYTA TRIUMFUJĄCA – KOBIETA NA WOJNIE PRZECIWKO MĘŻCZYZNIE W SZTUKACH WIZUALNYCH (wiedza o kulturze)

1. Wprowadzenie - komentarz.

Judyta, bohaterka księgi deuterokanonicznej Starego Testamentu, prowadzi w kulturze europejskiej żywot dość wieloznaczny. Z jednej strony jest symbolem triumfu wiary nad „bezbożną” siłą, z drugiej jednak ilustruje meandry wzajemnego stosunku między tym, co męskie i niewieście. Jednocześnie w ramach dziejów sztuki pokazuje, jak stałe motywy podlegają przemianom stylu epoki, artyści i płci.

2. Cel zajęć.

Uczeń powinien znać:

- ogólną zawartość Biblii,
- główne wyznaczniki stylów artystycznych.

Uczeń powinien umieć:

- interpretować zawartość plastyczną i symboliczną obrazów malarstwa europejskiego,
- identyfikować dzieła wielkich mistrzów.

3. Środki i materiały dydaktyczne oraz pomocnicze:

- Księga Judyty (szczególnie rozdziały 9 – 16),
- galeria obrazów: Cranach Starszy, Mantegna, Veronese, Giorgione, Botticelli, Allori, Caravaggio, Artemisia Gentileschi, Tycjan, Tintoretto, Palma Vecchio, Jan Messys, Klimt.

4. Metody:

- analiza tekstu biblijnego,
- prezentacja materiału ikonologicznego,
- próby atrybucji.

5. Tok lekcji:

- przypomnienie wiadomości o Biblii,
- analiza tekstu Księgi Judyty,
- rozpoznawanie obrazu Artemisii Gentileschi,
- opis i analiza płócien wielkich mistrzów,
- katalog cech Judyty-kobiety.

6. Komentarz i uwagi do zajęć.

Zajęcia powinny skupić się przede wszystkim na śledzeniu i analizie drobnych przesunięć w wizji kobiety i ich odzwierciedleniu w sztukach wizualnych, apelując także w znacznym stopniu do wrażliwości i inwencji uczniów. Efektem powinno być wrażenie różnorodności i wielorakości interpretacji.